PACJ
PARICHART JOURNAL

Research Articles

People's Participation in the Community Strength Model for the Overcoming Narcotics Control in Thap Phrik Subdistrict, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

Arunrat Jinda[1*]
อรุณรัตน์ จินดา[1*]

[1] Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathum Thani, 13180, Thailand
[1] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี 13180

Citation:
Jinda, A. (2026). People's participation in the community strength model for the overcoming narcotics control in thap phrik subdistrict, aranyaprathet district, sa kaeo province. *Parichart J. 39*(4), 205-216. https://doi.org/10.55164/pactj.v39i4.283707

Article history:
Received: September 18, 2025
Revised: March 19, 2026
Accepted: April 9, 2026

Publisher's Note:
This article is published and distributed under the terms of the Thaksin University.

Abstract:

Background and Objectives: Thap Phrik Subdistrict, located in Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province, is a border area adjacent to Cambodia. Due to this geographical characteristic, the area has faced an increasingly severe drug problem, with a continuous upward trend observed since 2017. This issue has affected the safety of residents' lives and property, as well as the overall quality of life and resilience of the community. Addressing this problem effectively cannot rely solely on government agencies; it requires a participatory process involving all sectors of the community.This research therefore aimed to (1) study the state and situation of drug problems, (2) examine the community participation process in preventing, suppressing, and resolving drug problems in Thap Phrik Subdistrict, and (3) develop a participatory community empowerment model to systematically and sustainably address these issues.

Methods: This study employed a mixed-methods approach, dividing data collection into two components. The first component involved qualitative data, collected through in-depth interviews, focus group discussions, and satisfaction evaluation forms from 15 key informants, including community leaders, network members, and stakeholders in the area. The second component involved quantitative data, gathered through questionnaires administered to a sample of 177 residents living
in Thap Phrik Subdistrict. Stratified random sampling was used to ensure the sample appropriately represented the local population.

Results: The findings revealed that Thap Phrik Subdistrict's status as a border area adjacent to Cambodia is a key factor contributing to the continuous rise in drug problems since 2017. As a result, various communities within the subdistrict have collaborated to address the issue under a systematic participation concept, comprising three key components including (1) Community leaders play a crucial role in raising awareness and uniting community members as a cohesive force; (2) Collaboration exists between government agencies and local authorities in jointly carrying out operations; (3) Residents take an active role in monitoring, reporting tips, and continuously participating in various community activities. Regarding the participatory community empowerment model developed through this research, it focuses on integrating cooperation among different groups within the community, with particular emphasis on promoting the role of youth and the creative use of technology as tools for preventing and resolving the problem.

The model also includes the establishment of the Thap Phrik Joint Operations Center, serving as a central mechanism to coordinate community cooperation in an appropriate and sustainable manner for addressing drug problems.

Application of this study: The findings of this study offer practical guidance for government agencies, local administrative organizations, and network partners operating in other border regions that face similar drug-related challenges. The research provides a framework for designing community participation mechanisms tailored to the specific social, geographic, and cultural context of each area. Additionally, the Joint Operations Center model, along with the strategy of promoting youth engagement and technology use, can serve as a replicable prototype for shaping drug prevention and resolution policies and action plans at both the local and national levels.

Conclusions: Effectively addressing drug problems in border communities such as Thap Phrik Subdistrict requires systematic, sustained cooperation among community leaders, government agencies, and residents. The participatory community empowerment model developed in this study - centered on integrated cooperation, youth engagement, creative technology use, and the establishment of a joint operations center—demonstrates strong potential as an effective and sustainable mechanism for genuinely preventing, suppressing, and resolving drug problems at the community level, and offers a valuable model for similar border areas facing comparable challenges.

Keywords: Community Strengthening; Participation; Narcotics; Thap Phrik; Aranyaprathet

บทคัดย่อ:

ที่มาและวัตถุประสงค์: ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นพื้นที่ชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้พื้นที่นี้เผชิญกับปัญหายาเสพติดที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงมิอาจอาศัยเพียงหน่วยงานภาครัฐเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกภาคส่วน งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและสถานการณ์ปัญหายาเสพติด รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก และเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมสำหรับใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ระเบียบวิธีการศึกษา: การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Approach) โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแบบประเมินความพึงพอใจ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน สมาชิกเครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ รวมจำนวน 15 คน ส่วนที่สองคือข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลทัพพริก จำนวน 177 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษา: ผลการศึกษาพบว่า ตำบลทับพริกเป็นพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ด้วยเหตุนี้ ชุมชนต่าง ๆ ภายในตำบลจึงเกิดความร่วมมือกันแก้ไขปัญหาภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และรวมพลังสมาชิกในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว (2) เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นในการดำเนินงานร่วมกัน และ (3) ประชาชนมีบทบาทเชิงรุกในการเฝ้าระวัง แจ้งเบาะแส และเข้าร่วมกิจกรรม

ต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทของเยาวชนและการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดตั้ง “ศูนย์ปฏิบัติการร่วมทัพพริก” เพื่อเป็นกลไกกลางในการประสานความร่วมมือของชุมชนให้มีความเหมาะสมและยั่งยืนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

การประยุกต์ใช้: ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ชายแดนอื่น ๆ ที่มีบริบทปัญหายาเสพติดคล้ายคลึงกัน ในการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ รูปแบบศูนย์ปฏิบัติการร่วมและแนวทางการส่งเสริมบทบาทเยาวชนร่วมกับการใช้เทคโนโลยี ยังสามารถนำไปเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนานโยบายและแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่และระดับประเทศต่อไป

บทสรุป: การแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชายแดนอย่างตำบลทับพริกจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ ทั้งผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่ รูปแบบการเสริมสร้างพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่พัฒนาขึ้นในการศึกษานี้ ซึ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือ การส่งเสริมบทบาทเยาวชน การใช้เทคโนโลยี และการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการร่วมแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนสำหรับการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วม ยาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ

บทนำ (Introduction)

ปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยอย่างรุนแรง โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) ได้กำหนดให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเป้าหมายสำคัญ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการบูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และประชาชน [1-3] อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายที่ชัดเจนในระดับมหภาค แต่สถานการณ์การแพร่ระบาดในระดับพื้นที่ยังคงรุนแรง โดยเฉพาะในจังหวัดสระแก้ว ซึ่งอำเภออรัญประเทศมีสถิติการจับกุมสูงสุดอย่างต่อเนื่อง [4] สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติจริงที่ยังขาดกลไกเชิงรุกที่เป็นรูปธรรม

พื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ นับเป็นกรณีศึกษาที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา ทำให้กลายเป็นทั้งจุดพักและเส้นทางลำเลียงยาเสพติดที่สำคัญ งานวิจัยในปี พ.ศ. 2568 ระบุว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา พื้นที่ตำบลทับพริกประสบปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยกระตุ้นจากแรงงานต่างด้าวและการขยายตัวของเครือข่ายค้ายาในพื้นที่ชายแดน [5] สถานการณ์ดังกล่าวได้สร้างผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรม ดังเห็นได้จากการลงพื้นที่เชิงรุกของชุดปฏิบัติการพิเศษฝ่ายปกครองตำบลทับพริกเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2567 ในหมู่ที่ 7 บ้านคลองหว้าใหม่ ซึ่งพบกลุ่มเป้าหมายถึง 9 รายที่ยอมรับว่าเสพยาเสพติด นอกจากนี้ ปัญหาไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่การเสพ แต่ได้ขยายตัวไปสู่พฤติกรรมความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน [6] โดยพบการรวมกลุ่มของเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อมั่วสุมดื่มน้ำกระท่อมและก่อตั้งกลุ่มที่สร้างความหวาดกลัวให้กับชาวบ้าน เช่น เครือข่ายแก๊งตังค์ไม่ออก ควบคู่ไปกับการจับกุมในพื้นที่ที่มักพบยาเสพติดร่วมกับอาวุธปืนไทยประดิษฐ์ สะท้อนถึงระดับความรุนแรงและอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ที่ผ่านมาจะมีความพยายามดำเนินงานแก้ไขปัญหาผ่านกลไกชุมชน เช่น การรณรงค์ยุทธศาสตร์ 4 ทุ่มคนดีอยู่บ้าน หรือระบบบำบัดโดยชุมชน (CBTx) [7] แต่มาตรการที่ใช้ยังคงขาดการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ทำให้การแก้ไขปัญหาในระยะยาวยังไม่เกิดความยั่งยืน

ด้วยความสำคัญและช่องว่างของการดำเนินงานที่ขาดกลไกการมีส่วนร่วมระดับพื้นที่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพปัญหาและสถานการณ์ยาเสพติด รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมที่ตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่โดยตรง ผลลัพธ์จากการวิจัยครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติในระดับพื้นที่อำเภออรัญประเทศ แต่ยังสามารถใช้เป็นแนวทางต้นแบบสำหรับจังหวัดอื่น ๆ ในการพัฒนาแผนแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืนในที่สุด

วัตถุประสงค์ (Objective)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์ยาเสพติด และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

2. เพื่อพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นฐานคิดในการสังเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1977) ซึ่งเป็นแกนหลักในกรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 มิติ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making): การที่ประชาชนร่วมกันค้นหาปัญหา เสนอความต้องการ และกำหนดแนวทางแก้ไข

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation): การร่วมสนับสนุนทรัพยากร แรงกาย และการบริหารจัดการ

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits): การได้รับผลเชิงบวกจากสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากยาเสพติด

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation): การร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน แนวคิดนี้ช่วยอธิบายโครงสร้างที่ทำให้ประชาชนเปลี่ยนบทบาทจากเพียงผู้รอรับการช่วยเหลือ มาเป็นผู้ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

2. นโยบายและการจัดการปัญหายาเสพติดตามแนวชายแดน สอดคล้องกับแนวทางและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Community Empowerment) โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่มีความเปราะบางและมีความเสี่ยงในการเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด การจัดการปัญหาในพื้นที่ลักษณะนี้ไม่สามารถพึ่งพากลไกของรัฐเพียงฝ่ายเดียวได้ แต่ต้องมุ่งเน้นการสร้าง “ระบบเฝ้าระวังระดับชุมชน” การสร้างภูมิคุ้มกันในครอบครัวและเยาวชน รวมถึงการกำหนดมาตรการทางสังคม ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อลดอุปสงค์และอุปทานของยาเสพติดในพื้นที่อย่างเบ็ดเสร็จ

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการปัญหายาเสพติดเชิงพื้นที่ พบว่า ชุมชนที่มีผู้นำเข้มแข็งและมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูง จะมีสถิติการแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนถึงช่องว่างสำคัญว่า การแก้ไขปัญหามักขาดความยั่งยืนเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ดังนั้น การสร้าง “รูปแบบ (Model)” ที่บูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น และเครือข่ายประชาชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งนำมาสู่กรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้ที่มุ่งพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของชุมชนชายแดนตำบลทับพริก

ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาสภาพบริบทและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือประชาชนในพื้นที่ตำบลทับพริก กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณขนาดตัวอย่างและใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำนวน 177 คน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) โครงสร้างประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล และระดับการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้นำชุมชน สมาชิกเครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (Validity and Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่าข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.76 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.85

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และยกร่างรูปแบบ (Draft Model) จากนั้นนำไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์โดยมี กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ และหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ รวมจำนวนทั้งสิ้น 15 คน เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ใช้แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guidelines) เพื่อวิพากษ์และปรับปรุงองค์ประกอบของ (ร่าง) รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชายแดนตำบลทับพริก

ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบ ผู้วิจัยนำรูปแบบที่ผ่านการปรับปรุงจากระยะที่ 2 ไปทดลองปฏิบัติการจริงในพื้นที่ และประเมินผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบใน 3 มิติ ดังนี้

1. การประเมินผลเชิงประจักษ์ (Pre-test / Post-test) ผู้วิจัยได้ทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันปัญหายาเสพติดของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

2. การประเมินความพึงพอใจ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความพึงพอใจสอบถามกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน เพื่อวัดระดับความพึงพอใจต่อองค์ประกอบและกิจกรรมของรูปแบบใน 5 ด้าน

3. การรับรองรูปแบบ มีการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 10 คน เพื่อประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการนำไปขยายผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาประยุกต์ใช้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

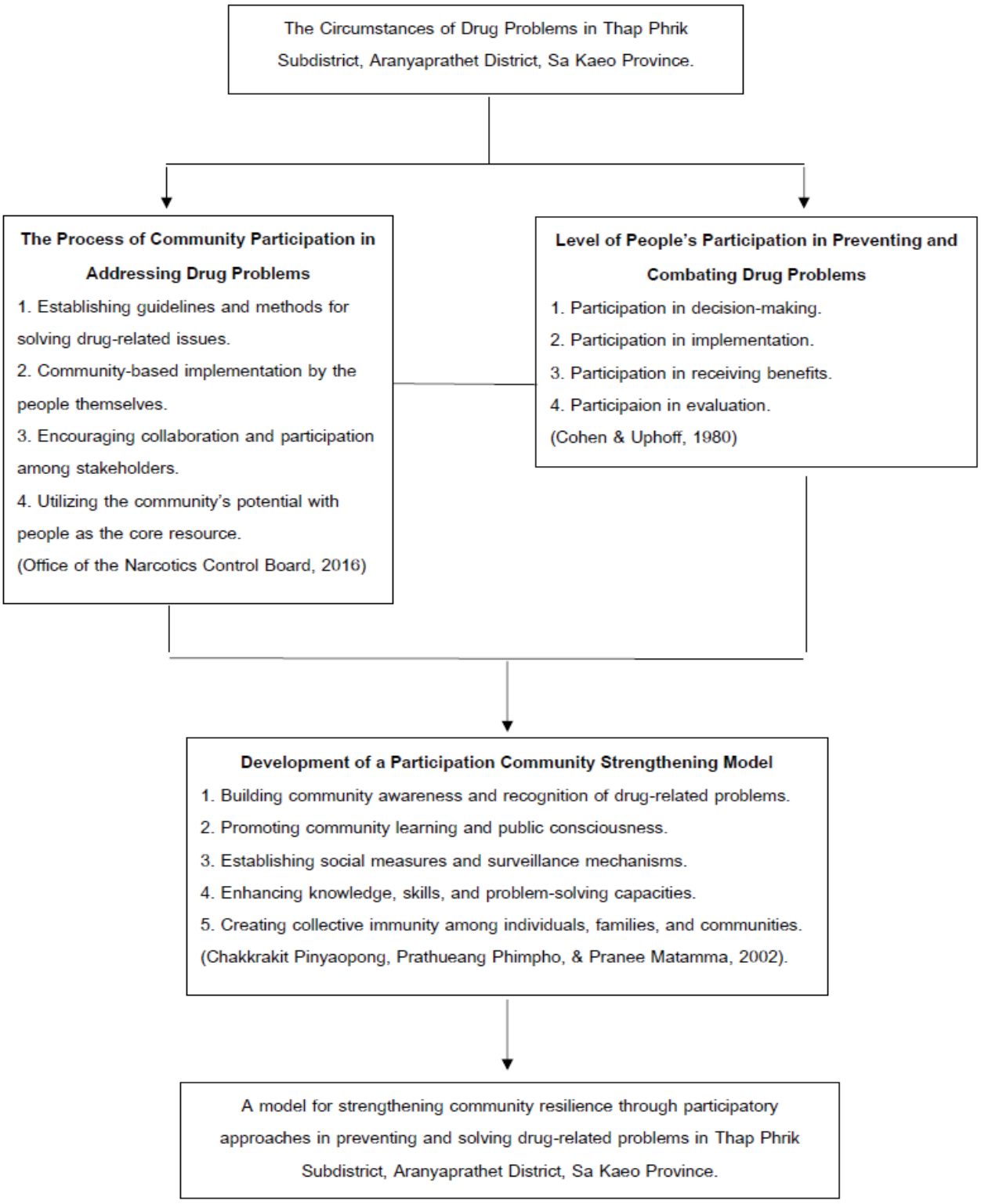

Figure 1. Research Conceptual Framework

ผลการศึกษา (Research Results)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสถานการณ์ยาเสพติด รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วและเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมการวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการศึกษาจากเอกสาร วิธีการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน และวิธีการศึกษาด้วยการแจกแบบสอบถามประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 177 คน จากการศึกษานำมาสู่ข้อค้นพบและผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหา สถานการณ์ยาเสพติดของชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก

ในช่วงปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา ชุมชนตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ประสบปัญหายาเสพติดมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานจำนวนมากและเป็นจุดผ่านของการขนย้ายยาเสพติด ในระดับอำเภออรัยประเทศได้มีการศึกษาเพิ่มเติมและมีการวางแผนกลยุทธ์ในการปฏิบัติการเฝ้าระวังสอดคล้องกับนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งพบว่าการปฏิบัติการเฝ้าระวังในด้านมาตรการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด มาตรการเฝ้าระวังในครัวเรือน และมาตรการชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเครือข่ายด้านยาเสพติดและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้เสนอว่า ชุมชนทับพริกควรมีการยกระดับความเข้มแข็งในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเริ่มจากระดับครอบครัวไปสู่ระดับชุมชนและสังคม รวมทั้งการตรวจตราและคุมเข้มพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือ ผู้นำชุมชนและเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในระดับอำเภอและพื้นที่ชุมชนได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหายาเสพติดยังคงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญและควรมีแผนกลยุทธ์การเฝ้าระวังและป้องกันที่เข้มแข็งในชุมชน

กิจกรรมและโครงการที่ชุมชนได้จัดขึ้นจะดำเนินการในรูปแบบของการดำเนินมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีการสุ่มตรวจปัสสาวะเยาวชนและแรงงานต่างด้าว รวมถึงการสร้างเครือข่ายหมู่บ้านคู่ขนานไทย-กัมพูชา เพื่อร่วมจัดเวรยามเฝ้าระวังในช่วงกลางวันและกลางคืน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทับพริก ได้รับการยกย่องจากวุฒิสภาในปี พ.ศ. 2565 ในด้านความทุ่มเทและให้ความช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยนอกจากการรักษาพยาบาลแล้วยังร่วมกับผู้นำชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติดในหมู่เยาวชนเพื่อยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความยั่งยืน

จากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สิ่งที่ชุมชนต้องการเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. มาตรการป้องกันและเฝ้าระวังที่เข้มแข็งขึ้น โดยมีการเพิ่มจุดตรวจและกำลังเจ้าหน้าที่ลาดตระเวนชายแดนเพื่อลดการลักลอบนำเข้ายาเสพติด มีการติดตั้งกล้องวงจรปิดในพื้นที่เสี่ยงและเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ต้องการให้มีการสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครเฝ้าระวังในหมู่บ้าน และส่งเสริมการตรวจปัสสาวะในกลุ่มเสี่ยง เช่น เยาวชนและแรงงานต่างด้าว

2. การบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยมีการเพิ่มศูนย์บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในระดับตำบลหรือลดระยะเวลารอคอยในการส่งตัวรักษา นอกจากนี้ควรมีการสนับสนุนโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา โดยเฉพาะการฝึกอาชีพและสร้างงานให้กับผู้ที่ผ่านการบำบัดและจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาและสังคมสำหรับเยาวชนและครอบครัวของผู้ติดยา

3. การเสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม มีการส่งเสริมอาชีพทางเลือก เช่น เกษตรอินทรีย์ หัตถกรรม และการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อลดแรงจูงใจในการค้ายาเสพติด มีการสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านและโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้าถึงกลุ่มเปราะบาง และมีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน เช่น กีฬา ศิลปะ และดนตรี เพื่อลดโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

4. การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ หน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาสังคมมีการร่วมมือกันในโครงการป้องกันยาเสพติด มีการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและวัดเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้และแนะแนวทางชีวิตแก่เยาวชนและกลุ่มเปราะบาง และใช้สื่อสารมวลชนและโซเชียลมีเดียให้ความรู้เรื่องโทษของยาเสพติดและวิธีป้องกัน

กล่าวโดยสรุป ชุมชนตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วต้องการแนวทางแก้ปัญหาแบบองค์รวมที่ไม่เพียงแค่ปราบปราม แต่ต้องมีมาตรการป้องกัน ฟื้นฟู และสร้างโอกาสให้กับคนในพื้นที่อย่างยั่งยืนเพื่อให้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ลดลงไปได้อย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาว

2. กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัยหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามในจำนวน 177 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 และ หญิง จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 65.7 ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุ 6170- ปี คิดเป็นร้อยละ 37.1 และน้อยที่สุดอยู่ที่อายุระหว่าง 2130- ปี คิดเป็นร้อยละ 3.4 โดยมีรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่น้อยกว่า 5,000 บาท 132 คน คิดเป็นร้อยละ 74.2 และมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. 79 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 39.9 และประถมศึกษาจำนวน 19 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.7 ตามลำดับ โดยมีอาชีพส่วนใหญ่ ได้แก่ ค้าขาย แรงงานในโรงงานและ ข้าราชการ/พนักงานรัฐ ตามลำดับ

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

Table 1. Levels of Participation in Preventing, Suppressing, and Solving Drug Problems in Thap Prik Subdistrict, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province (N = 177)

Item	Mean	S.D.	Level of Participation
1. Participation in decision-making	2.70	1.22	Moderate
2. Participation in implementation	2.83	1.22	Moderate
3. Participation in benefit maintenance	3.36	1.03	Moderate
4. Participation in evaluation	2.39	1.28	Low
Overall	**2.82**	**1.19**	**Moderate**

จากตารางที่ 1 (Table 1) พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยรวมอยู่ใน**ระดับปานกลาง** เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1. ด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (3.3624, SD = 1.03164) อยู่ใน*ระดับปานกลาง* แสดงว่าชุมชนให้ความสำคัญกับการรักษาผลลัพธ์หรือผลประโยชน์จากโครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการแล้ว เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในระดับปานกลางหรือยังไม่เต็มที่เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังคงต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตพื้นฐานรวมถึงความคาดหวังในการได้รับการสนับสนุนด้านอาชีพจากภาครัฐและการยกระดับภาพลักษณ์ของชุมชนให้เป็นหมู่บ้านสีขาวเพิ่มมากขึ้น 2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 2.8343, SD = 1.22327) และ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 2.6994, SD = 1.21588) อยู่ในระดับ*ปานกลาง* สะท้อนว่าชุมชนมีการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจและการดำเนินงาน แต่ยังไม่เต็มที่ อาจเกิดจากข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร หรือการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 3.ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (2.3904, SD = 1.27915) อยู่ในระดับ*น้อย* แสดงว่าชุมชนยังมีบทบาทจำกัดในขั้นตอนการติดตามและประเมินผล ซึ่งอาจส่งผลต่อการนำข้อมูลไปปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต

สรุปภาพรวม แม้ประชาชนในพื้นที่ตำบลทับพริกจะมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์แต่เมื่อถึงคราวต้องลงมือประเมินผลจริงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับมีข้อจำกัดเรื่องของการเข้าถึงข้อมูล จึงทำให้คะแนนด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลน้อยที่สุด ซึ่งประเด็นนี้เองที่นำไปสู่ความจำเป็นในการสร้าง “ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน” เพื่อมาปิดช่องว่างงานวิจัยและเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น

2.3 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด จำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า

เพศ: ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = -1.258, p = 0.210) โดยเพศชายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 และเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

อายุ: จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 13.911, p = .000) โดยเมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า กลุ่มที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (3.96) สูงกว่าทุกกลุ่มอายุอย่างมีนัยสำคัญ และ กลุ่มที่มีอายุ 20-29 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (1.66) ต่ำกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด

ระดับการศึกษา: ผลการทดสอบด้วยสถิติ F-test (One-way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 18.067, p = .000) โดยเมื่อพิจารณารายคู่พบว่า กลุ่มที่การศึกษาระดับ ปริญญาตรี มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (3.67) สูงกว่ากลุ่มที่จบประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กลุ่มที่การศึกษาระดับประถมศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย (2.12) น้อยที่สุด เมื่อเทียบกับระดับการศึกษาอื่น

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การประเมินผลการนำรูปแบบ “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน” ไปทดลองใช้ แบ่งผลการประเมินออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

3.1 ผลการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบ จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การพัฒนาชุมชนและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชายแดนตำบลทับพริก มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงในระดับมาก โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้เน้นการสนับสนุนงบประมาณและการสร้างเครือข่ายเยาวชนให้เข้มแข็งขึ้น

3.2 ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-test / Post-test) ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมเท่ากับ 6.81 (S.D. = 2.50) และหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 11.23 (S.D. = 2.45) เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Paired t-test พบว่า ความรู้ความเข้าใจหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 16.790$, $p = .05$) สรุปได้ว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด สูงกว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาและยกระดับความรู้ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของชุมชนต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

Table 2. Level of public satisfaction towards the " Thap Phrik Ruam Jai, Rai Ngao Ya Sep Tit Model"

Assessment Items	$\overline{X}$	S.D.	Level of Satisfaction
1. The relevance and usefulness of the knowledge gained	4.52	0.65	Highest
2. The format and process of the activities were easy to understand	4.42	0.70	High
3. The opportunity for community participation and interaction	4.60	0.58	Highest
4. Overall satisfaction with the "Thap Phrik Ruam Jai, Rai Ngao Ya Sep Tit model	4.55	0.62	Highest
Overall Average	**4.52**	**0.64**	**Highest**

จากตารางที่ 2 (Table 2) พบว่า ประชาชนในตำบลทับพริกมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.52, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ (The opportunity for community participation and interaction) มีระดับความพึงพอใจสูงสุด จัดอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.60, S.D. = 0.58) รองลงมาอันดับที่ 2 คือ ความพึงพอใจในภาพรวมต่อรูปแบบ "ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด" (Overall satisfaction with the model) อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.55, S.D. = 0.62) และลำดับที่ 3 ความสอดคล้องและประโยชน์ของความรู้ที่ได้รับ (The relevance and usefulness of the knowledge gained) อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.52, S.D. = 0.65) และลำดับสุดท้าย คือ ด้านรูปแบบและขั้นตอนของกิจกรรมมีความเข้าใจง่าย (The format and process of the activities were easy to understand) แม้จะมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่ม แต่ยังคงอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก (Mean = 4.42, S.D. = 0.70)

สรุปและการอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว" สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ ได้ดังนี้

1. สภาพปัญหา สถานการณ์ยาเสพติด และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลทับพริก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัยของสภาพปัญหาและสถานการณ์ยาเสพติดของตำบลทับพริก สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ตำบลทับพริกมีความเสี่ยงสูงต่อปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNODC [8] ที่ระบุว่าพื้นที่ชายแดนมักเป็นจุดเสี่ยงของการลักลอบขนยาเสพติด เนื่องจากมีช่องทางการขนย้ายที่หลากหลายและยากต่อการควบคุม การมีแรงงานข้ามชาติหมุนเวียนจำนวนมากยังเพิ่มความซับซ้อนให้กับการเฝ้าระวังและการป้องกัน ทั้งนี้แม้จะมีมาตรการในพื้นที่ เช่น การสุ่มตรวจปัสสาวะ การตั้งจุดตรวจ และการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวัง แต่ผลการประเมินยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Klinsukhon, W., Chaowsangrat, C., & Pakittawichit, T [9] ที่พบว่าพื้นที่ชายแดนจำเป็นต้องมีมาตรการที่เข้มงวดและต่อเนื่อง รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน การค้นพบในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนต้องการแนวทางที่ชัดเจนและเชิงรุกมากขึ้น เช่น การใช้เทคโนโลยีเฝ้าระวังและการสร้างโอกาสทาง

เศรษฐกิจเพื่อป้องกันการเข้าสู่วงจรยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสังคมแบบองค์รวม (Holistic Community Development) ที่เน้นการแก้ปัญหาทั้งเชิงป้องกัน ฟื้นฟู และเสริมสร้างโอกาส

ในส่วนของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือการรักษาผลประโยชน์ ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีค่าต่ำที่สุด การค้นพบนี้สอดคล้องกับโมเดลการมีส่วนร่วมของ Arnstein [10] ที่อธิบายว่าหากชุมชนไม่มีบทบาทในขั้นตอนการประเมินและตัดสินใจ มักจะส่งผลให้โครงการขาดความยั่งยืน การขาดข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ทำให้ไม่สามารถปรับปรุงกิจกรรมให้ตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาโดย พระมหาฉัตรพชร สมาจาโร [11] ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลเป็นปัจจัยสำคัญต่อความต่อเนื่องของโครงการด้านการป้องกันยาเสพติด นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของ Pretty [12] เรื่อง “Participation Continuum” ที่เน้นว่าการมีส่วนร่วมเชิงลึกในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล จะนำไปสู่การสร้างความเป็นเจ้าของร่วม (Ownership) และความยั่งยืนของโครงการ

นอกจากนี้ ผลการเปรียบเทียบที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีส่วนร่วมสูงสุด อาจอธิบายได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีความใกล้ชิดและผูกพันกับชุมชน มีเวลาว่าง และมักเป็นผู้นำทางความคิดในหมู่บ้าน ในขณะที่ผู้มีระดับการศึกษาสูงจะมีความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของปัญหาอย่างลึกซึ้ง ส่วนกลุ่มเยาวชน (2029- ปี) ที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด มักมีข้อจำกัดเรื่องเวลาจากการออกไปศึกษาหรือทำงานนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นประเด็นความท้าทายของสถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบันที่ต้องดึงกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วม

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด

รูปแบบ “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน” เป็นการบูรณาการแนวคิดการมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยี และการสร้างบทบาทเยาวชน ซึ่งตอบสนองโดยตรงต่อข้อจำกัดที่พบในสองวัตถุประสงค์แรก แนวทางนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจชุมชน (Community Empowerment Theory) ของ Zimmerman [13] ที่ชี้ว่าการเพิ่มศักยภาพของบุคคลและชุมชนจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน การใช้ “เวทีสร้างสรรค์ที่นำโดยเยาวชน” และ “เกราะป้องกันชุมชนอัจฉริยะ” เป็นตัวอย่างของการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ที่สอดคล้องกับงานของ Murray, Caulier-Grice, & Mulgan [14] ซึ่งระบุว่าการผสานเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ โดยเฉพาะเยาวชน การใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่าง TikTok และ Reels ก็สอดคล้องกับข้อเสนอของ UNODC [15] ที่แนะนำให้ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสร้างการรับรู้และป้องกันยาเสพติดในกลุ่มคนรุ่นใหม่

นอกจากนี้รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็ง “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด” ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ยืนยันได้จากคะแนนความรู้ของประชาชนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ปัจจัยสำคัญเกิดจากการที่รูปแบบนี้ผ่านการประเมินความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิให้สอดรับกับบริบทปัญหาของพื้นที่ และเน้น “การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Active Participation)” ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินผล ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขอย่างยั่งยืน

โดยสรุป รูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ไม่ได้เป็นเพียงการปรับปรุงโครงการเดิม แต่เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการที่ชุมชนเป็นเพียง “ผู้ตาม” มาเป็น “ผู้สร้างสรรค์” แนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับความต้องการของชุมชน และเป็นการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อปิดช่องว่างของการมีส่วนร่วมที่ค้นพบจากการวิจัย นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่เชิงพื้นที่ ซึ่งเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของคนในชุมชนจาก “ผู้ตาม” มาเป็น “ผู้สร้างสรรค์” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ แผนภาพรูปแบบ “ทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด” (Thap Phrik Model) โดยมีองค์ประกอบหลักดังนี้

Figure 2. The "Thap Phrik Ruam Jai, Rai Ngao Ya Sep Tit" Model

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา สถานการณ์ และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในตำบลทับพริก เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญ ตำบลทับพริกเผชิญกับปัญหายาเสพติดที่รุนแรงอันเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ชายแดน แต่กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหายังอยู่ในระดับปานกลางและมีจุดอ่อนสำคัญคือการขาดการมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลอย่างสิ้นเชิง เพื่อแก้ไขช่องว่างดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนา "รูปแบบทับพริกร่วมใจโครงการทับพริกร่วมใจ ไร้เงายาเสพติด: สร้างสรรค์ ป้องกัน ปราบปราม อย่างยั่งยืน" ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เปลี่ยนกระบวนทัศน์ของชุมชนจาก "ผู้ตาม" มาเป็น "ผู้สร้างสรรค์" แนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีหัวใจสำคัญคือการบูรณาการความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ ขับเคลื่อนด้วยการดึงเยาวชนให้เข้ามามีบทบาทนำ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โซเชียลมีเดียในการสื่อสารเชิงรุก และระบบแจ้งเหตุออนไลน์ เพื่อสร้างกลไกการป้องกัน ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การสร้างนวัตกรรมการมีส่วนร่วมสำหรับคนรุ่นใหม่ จากผลวิจัยที่พบว่ากลุ่มเยาวชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด หน่วยงานท้องถิ่นควรนำข้อมูลนี้ไปปรับกลยุทธ์ โดยเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ เช่น การสร้างแพลตฟอร์มแจ้งเบาะแสผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หรือการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (กีฬา ดนตรี จิตอาสา)

2. การขยายผลรูปแบบต้นแบบ (Model Scaling): ควรนำองค์ความรู้และกระบวนการจากรูปแบบ "ทับพริกร่วมใจ ไร้เงา

ยาเสพติด" ไปประยุกต์ใช้เป็นพื้นที่ต้นแบบ (Role Model) ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ภายในจังหวัดสระแก้ว ที่มีบริบทปัญหาชายแดนหรือปัญหาชุมชนใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้องค์ความรู้ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เช่น การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเยาวชนและวัยทำงาน เพื่อศึกษามูลเหตุจูงใจและอุปสรรคเชิงลึกในการเข้ามามีส่วนร่วม
2. ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ในระยะยาว (เช่น 1-3 ปี) เพื่อดูความยั่งยืนของรูปแบบในการลดจำนวนผู้เสพและรักษาพื้นที่ให้ปลอดจากยาเสพติด

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] Office of the Narcotics Control Board, Bureau of Academic Affairs and Planning. (2023). *Prevention and solution of drug problems in educational institutions*. Prachumchangphim.

[2] United Nations Office on Drugs and Crime. (2016). *Our joint commitment to effectively addressing and countering the world drug problem*. United Nations. https://www.unodc.org/postungass2016/

[3] Kokklang, K., & Phengchan, S. (2019). Citizen participation in addressing drug problems in Thai society. *Journal of Peace Review*, *1*(1), 27–37.

[4] National Statistical Office. (2023). *Public opinion survey on the implementation of the action plan under the national policy and plan on the prevention, suppression, and solution of drug problems* [Report]. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20231004110423_58942.pdf

[5] Jinda, A. (2025). Community power towards solving drug problems: Lessons learned from Thap Phrik Subdistrict, Aranyaprathet District, Sa Kaeo Province. *ARU Research Journal Humanities and Social Sciences*, *12*(1), 112–124.

[6] Radio Thailand Sa Kaeo. (2024). Tang Mai Ok gang disturbs the city: Aranyaprathet Police Station strictly patrols and seizes drugs, firearms, and motorcycles. Public Relations Department. https://radiosakaeo.prd.go.th/

[7] Aranyaprathet District Office. (2024). *Summary report on drug prevention and suppression at the subdistrict level: Thap Phrik Subdistrict* [Report].

[8] United Nations Office on Drugs and Crime. (2022). *World drug report 2022*. United Nations. https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/world-drug-report-2022.html

[9] Klinsukhon, W., Chaowsangrat, C., & Pakittawichit, T. (2025). Drug abuse management in Thailand: Challenges and development approaches. *Journal of Social Science and Cultural*, *9*(1), 119–131. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/278678

[10] Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, *35*(4), 216–224. https://doi.org/10.1080/01944366908977225

[11] Phra Maha Chatphet Samajaro. (2023). Community leaders' participation in preventing and solving drug problems in Lhub Subdistrict, Mueang District, Kalasin Province. *Journal of Social Sciences and Contemporary Sciences*, *4*(1), 30–41.

[12] Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, *23*(8), 1247–1263. https://doi.org/10.1016/0305-750X(95)00046-F

[13] Zimmerman, M. A. (2000). Empowerment theory: Psychological, organizational, and community levels of analysis. In J. Rappaport & E. Seidman (Eds.), *Handbook of community psychology* (pp. 43–63). Springer.

[14] Murray, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2010). *The open book of social innovation*. The Young Foundation.

[15] United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *Preventing drug use and reducing drug-related harm among young people*. United Nations Office on Drugs and Crime.